פרשת פנחס
תשפ"ו
- גליון 96 -

מעמקים

מאמרי התבוננות והעמקה, בדרך הקבלה והחסידות
באופן בהיר ומוסבר הנוגע לחיים ולנפש

מעובדים מתוך שיעורי
הרב יצחק שפירא שליט"א
ראש ישיבת עוד יוסף חי

לקבלת העלון
מידי שבוע
התקשרו
לר' זושא דויטש
052-7152642

5
כיצד לימוד הקבלה
נותן כח למסירות
נפש?

22
למה זה טוב
לריב עם
הילדים?

28
להתפלל בקול
ובמנגינה - עוזר
לכוונה או מפריע?

לשאלות, הערות, ולקבלת העלון באימייל מידי שבוע
shiurimshapira@gmail.com

או בטלפון - ר' זושא דויטש
052.715.2642

הגהה: יוחאי אלימלך רווה

אנו מזכירים שקיים פורום דיונים בנושאי השיעורים, להצטרפות לפורום יש לשלוח בקשה למייל המופיע למעלה

קו עדכונים על זמני ומיקומי השיעורים
02.313.0687

לשמיעת השיעורים בקול הלשון
073.371.8149

תוכן עניינים

מעמיקים בפרשה

קרבן מוסף שבת: השגרה בעיני ה' 5

מעמיקים בקבלה

לימוד קבלה – הכח למסור את הנפש בפשטות 9

מעמיקים במועדים

אבלות על ירושלים – יראה שלמה 12

מעמיקים בחינוך ילדים

להשתעשע עם הילדים 22

שו"ת ממעמקים

קול מעורר הכוונה 28

השיעור השבועי

השיעור השבועי של הרב יצחק שפירא

יום א | 21:30

רח' הרב צבי יהודה 18
דירה 4 - ירושלים

לקבלת עדכונים על השיעורים
התקשר ליוסף חיים 053.724.6111
או בקו העדכונים 02.313.0687

אנו כיהודים, מאמינים שה' מהוה את העולם מאין ליש כל רגע מחדש. כאשר ה' מהווה את העולם מאין ליש, בעומק של המציאות הוא נמצא ונוכח כל הזמן. במעמקים של הנפש ושל הבריאה כולה הקב"ה שוכן, מחכה ומצפה שנחשוף ונגלה אותו. אם רק נעמיק מספיק בכל פרט, נוכל למצוא ולהרגיש את הקב"ה.

כיצד אנו עושים זאת? אם נאמץ את זווית ההסתכלות של ה' על העולם נגלה שהמציאות אינה כה אטומה, אלא כל כולה בעצם ביטוי של ה' במציאות שכביכול מרגישה נפרדת ממנו.

בחוברת שלפניכם ישנם מאמרים בחסידות בנגלה ובתורת הנפש. המאמרים לא מוגהים על ידי הרב, אך מנסים לשמור על הסגנון והעומק של שיעוריו. ההתבוננויות בדרך החסידות על נושאים שונים בתורתנו הקדושה מגלה עומק לפנים מעומק, וחיבור חזק של התורה לחיים האישיים שלנו.

אז קדימה, אתם מוזמנים לצלול איתנו... למעמקים

מעמיקים בפרשה

מאירים עיניים בפרשת השבוע

קרבן מוסף שבת: השגרה בעיני ה'

בפרשתנו מוזכרים כל קרבנות הציבור. מה מבטא קרבן התמיד, ומה מבטאים קרבנות המועדים? ומדוע אין לשון ציווי בקרבן מוסף של שבת?

בפרשתנו מצווה התורה על קרבנות הציבור; החל מקרבן התמיד, דרך מוסף שבת, ועד מוסף ראש חודש ומוספי המועדים.

אם נרצה לדרג את הימים בהם מקריבים את הקרבנות בסדר עולה, נסדר אותם כך: בתחילה, ימי החול המותרים במלאכה, ואין בהם קדושה מיוחדת - בהם קרב קרבן התמיד; לאחר מכן, ימי ראש חודש המותרים במלאכה - בהם קרב קרבן מוסף, וממילא יש בהם קדושה מיוחדת. בשלב הבא, ימי המועדים, האסורים במלאכה, אך מותרים במלאכת אוכל נפש, והעושה בהם מלאכה מתחייב מלקות; ולבסוף, בגולת הכותרת, שבת קודש, האסורה אפילו במלאכת אוכל נפש, והעושה בה מלאכה מתחייב סקילה.

אך כאשר אנו מתבוננים בסדר הקרבנות בפרשתנו, אנו מגלים שהתורה סידרה אותם באופן אחר: את מוסף שבת כתבה התורה מיד לאחר קרבן התמיד ולפני מוסף ראש חודש, ולא כפי הסדר שכתבנו שהשבת היא אחרי ראש חודש והמועדים.

יש לכך שתי סיבות אפשריות:

ניתן להבין שהתורה סידרה את הקרבנות לפי תדירות הקרבתם: קרבן התמיד קרב בכל יום; מוסף שבת בכל שבוע; מוסף ראש חודש בכל חודש; וכל אחד מקרבנות המועדים קרב רק אחת לשנה.

אך ניתן גם להבין שסדר הפרשיות הוא לפי כמות הקרבנות: לקרבן התמיד מקריבים רק כבש אחד בבוקר, ואחד נוסף בין הערביים; בשבת מוסיפים עוד שני כבשים; ובראשי חודשים ובמועדים מקריבים פרים, אילים וריבוי כבשים.

אך אם כן, עלינו לשאול: מאחר שקדושתה של השבת נעלית יותר מקדושת ראשי חודשים וימים טובים, מדוע היא תדירה מהם? ומדוע קרבנותיה מועטים?

✦ עשיה והקרבה

כדי לענות על השאלה ננסה להסביר על ההבדלים שבין הקרבנות השונים.

ה' מצווה את בני ישראל להקריב לפניו קרבנות כדי לעשות לו נחת רוח. כך כתוב בפרשתנו: "אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַׁי **רֵיחַ נִיחֹחִי** תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ". נחת רוח זו נובעת משתי פעולות הנעשות בהקרבת הקרבן, המתבטאות בשתי לשונות שונות שבהן משתמשת התורה בציווי על הקרבנות: עשיה והקרבה. כך לדוגמא בפסוק "את הכבש האחד **תעשה** בבֹקר", ובפסוק "**להקריב** לי במועדו". העשיה מבטאת את השותפות שלנו בעשיית דירה לה' בתחתונים, ואילו ההקרבה מבטאת את הרצון שלנו להתקרב לה'. משתי פעולות אלו נובעת נחת הרוח שיש לה' מהקרבנות.

ניתן לחלק את סוגי הקרבנות לפי לשונות אלו:

בימי החול ה' כביכול עסוק בעיקר בעשיית העולם, בו תהיה לו דירה בתחתונים. לכן, כאשר אנו מקריבים את קרבן התמיד, הקרבן של ימי החול, אנו משתתפים עם הקב"ה בעשיה זו. לעומת זאת, בימי המועדים, בהם יש קרבה מיוחדת בינינו לבין ה', ה' כביכול עסוק בקשר ביננו לבינו. לכן, כאשר אנו מקריבים את קרבנות המועדים, אנו מבטאים את הרצון שלנו להתקרב אליו.

✦ עולת שבת בשבתו

ומה עם קרבן מוסף שבת? איזו לשון מתאימה לו? כאן ישנו יוצא מן הכלל שאינו נמצא בשום קרבן אחר:

> **וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ. עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ.**

במוסף שבת איננו מוצאים לשון עשיה וגם לא לשון הקרבה. כאן נראה שהקרבן קרב כאילו מעצמו. כאמור, לשונות אלו מבטאות, את הפעולות הנעשות בקרבן שתלויות בעבודת עם ישראל: עשיית דירה בתחתונים והתקרבות לה'. אך בניגוד לקרבנות אלו, קרבן שבת מבטא את נחת הרוח שיש לקב"ה מעצמו כביכול, ללא קשר לעבודת עם ישראל. בשבת הקב"ה נח מהעשיה בעולם הזה, והוא אינו תולה את נחת הרוח שלו במעשה התחתונים ולא בהתקרבותם אליו. בשבת יש לקב"ה נחת רוח מעצמו, ובהקרבת מוסף שבת הקב"ה נותן לנו את ההזדמנות להיות שותפים באותה נחת רוח.

✦ קרבן שובר שגרה

כעת אנו יכולים להבין אילו קרבנות ראויים להיות תדירים, או רבים:

ימי החול הם זמן של שגרה, בהם אנו עסוקים, יחד עם ה', בתכלית של בריאת העולם - לעשות לה' דירה בתחתונים. דירה זו נעשית כאשר אנו מקריבים את קרבן התמיד בתוך העולם שלנו הגשמי.

ימי המועדים הם ימים של קרבה וגילוי חיבה בינינו לבין ה', ולכן הם נוכחים אצלנו דווקא בזמנים מיוחדים, ובגלל גודל החיבה אנו מקריבים בהם קרבנות רבים.

אך השבת, כמו ימי החול, גם היא זמן של שגרה; בכל שבוע ישנה שבת. אך בכל זאת, בין השבת לימי החול יש הבדל גדול: ימי החול הם זמן השגרה מצד עבודתנו בעולם הזה, ואילו שבת קודש היא זמן השגרה כפי שהוא נראה מצד הקב"ה[א]. אם נשים לב, כמו שבקרבן התמיד אנו מקריבים שני כבשים לעולה, כך במוסף שבת אנו מקריבים שני כבשים לעולה. מאחר שהשבת היא זמן השגרה מצידו של הקב"ה, אנו מקריבים קרבן זהה לקרבן התמיד הקרב בזמן השגרה כפי שהוא מצידנו.

מצד האמת, לקב"ה יש תמיד נחת רוח ללא כל קשר לעבודת הנבראים; אך כאשר ה' ברא את העולם וציווה את עם ישראל לעובדו - הוא בחר שתהיה לו נחת רוח גם מעבודתנו. בדרך כלל, כאשר אנו עובדים את ה', אנו עסוקים בנחת הרוח שיש לה' מעבודת התחתונים. אבל אחת לשבוע הקב"ה משתף אותנו כיצד נראית השגרה בעיניים שלו - יש לו נחת רוח מעצמו, אך ישנו גם החידוש, שיש לו נחת רוח מעבודת הנבראים.

א. על השאלה האם השבת היא עיקר השגרה או שימי החול הם עיקר השגרה. ראה עוד בשו"ת מעמקים בגליון 69.

כאשר אנו מקריבים את קרבן מוסף שבת, אנו מקבלים גם את זווית ההסתכלות של ה' על העולם, המדייקת גם את עבודת ה' של שאר השבוע. עד עכשיו היינו יכולים לחשוב שכל נחת הרוח שיש לה' תלויה בעבודתנו, אך כעת אנו יכולים להבין שלה' יש נחת רוח מעצמו שאינה תלויה בנו, ועם זאת, כאשר הוא מצווה אותנו לעובדו - הוא בחר בנו ובעבודתנו ובחר לקבל מאיתנו נחת רוח[ב].

ב. על היחס בין כך שלה' יש נחת רוח מעצמו, ומצד שני הוא תולה את הנחת רוח שלו מעבודתינו - ראה עוד בחוברת 'חמדה גנוזה ' הערות כט ו-לד.

מעמיקים יחד

יש לכם שאלה על הכתוב במאמר? רוצים לשתף בחידוש הקשור אליו?

פורום "ממעמקים" לעובדי השם - המקום להרחיב ולדון בשיעורי הרב

להצטרפות שלחו מייל ל shiurimshapira@gmail.com

מעמיקים בקבלה

לימוד קבלה – הכח למסור את הנפש בפשטות

השבוע, במוצאי י"ג בתמוז, חג הגאולה של הרבי הריי"צ, בתור הקדמה לשיעור הקבוע באוצרות חיים, הרב דיבר על הקשר בין מסירות נפש לבין לימוד כתבי האר"י. בתחילת השיעור הרב דיבר בקצרה, ולאחר מכן התוועד על כך ופירט את הדברים יותר באריכות. כאן אנו מגישים לפניכם את הדברים שנאמרו לפני השיעור, והרוצה להרחיב יאזין להקלטה במערכת קול הלשון.

בתחילת השיעור אחד התלמידים, אברך מישיבת מרכז הרב, הראה מכתב של הראי"ה קוק זצ"ל שבו הוא קורא לכולם לחגוג את חג הגאולה של הרבי הריי"צ: "והיה היום הזה יום גילה, יום דיצה וחדוה לכל בית ישראל, לכל ירא ה' וחושבי שמו... הנני קורא בזה לכל אחינו היקרים הקרובים והרחוקים, כבדו נא את היום הזה, אשר פדה ד' את נפש עבדו המוסר את נפשו על קדושת תורתו".

הרב האריך על עניין מסירות נפשו של הרבי הריי"צ, שעד היום אפשר לומר שהוא הדמות של מסירות נפש בעם ישראל, שאצלו מסירות הנפש היתה בפשטות, בלי התפעלות ובלי הרגשה שיש כאן משהו שצריך להקריב. בהקשר הזה נאמרו הדברים הבאים:

אצל חסידים לא למדו את כתבי האר"י כך, בצורה מסודרת, כמו שאנחנו עושים כאן - בטח לא בשיעורים פומביים. גם היחידים שכן למדו, לא עשו מזה הרבה רעש. יש סיפור על אבא של הרבי[א]:

א. הנוסח כאן הוא מתוך חוברת שהוציאו על ר' שלום פלדמן. ראה גרסאות שונות בתולדות לוי"צ ח"א עמ' 345.

פעם בי"ט כסלו התוועד רבי לוי יצחק, אביו של הרבי. כדרכו דיבר ר' לוי"צ בסגנונו, ומולו ישב ר' איצ'ה דער מתמיד שנזדמן אז לשם. לאחר זמן שאל ר' לוי'ק את ר' איצ'ה: וואס זאגט איר ר' יצחק? פשעטלאך [= מה אתה אומר ר' יצחק? אז הוא ענה לו: 'פרפראות'], ושוב דרש ר' לויק, ור' איצ'ה חוזר על שלו, "פשעטלאך". כך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, עד שהקפיד ר' לוי'ק ואמר: מעיד אני עלי שמים וארץ, שאין תיבה אחת ב'עץ חיים' שהתוכן שלה איננו אחדות השם!

בסיפור הזה ר' איצ'ה אמר ביקורת על אבא של הרבי. אני זוכר סיפור דומה עם תלמיד של ר' איצ'ה, ר' מענדל פוטרפס, שפעם הוא נכנס לשיעור של הרב יצחק (גינזבורג) ואחרי כמה דקות ששמע אותו מדבר (כדרכו: קבלה, והרבה רמזים), הוא אמר למי שבא איתו: "הוא לא מהעדר שלנו", ויצא החוצה.

יש כאן כמו 'גלגול נשמות', לא רק בתגובות שהם נתנו, אלא גם בהנהגה שלהם. אצל ר' לוי'ק, אבא של הרבי, אף על פי שכאשר לומדים את הדברים שלו רואים הרבה שעשועי תורה ורמזים - בסופו של דבר כולם יודעים שמסירות הנפש שלו על הפצת היהדות היתה משהו מבהיל ביותר, לא רק פרפראות ו"פשעטלאך".

אותו דבר אצל הרב יצחק, שהרבה פעמים אנשים נכנסים לשמוע אותו ומסתכלים על התוכן כמו למדנות וכל מיני שעשועי תורה, אפילו הלימוד אצלו הוא כל מיני דברים שאפשר לומר כך ואפשר הפוך, הוא לא מחויב לשום דבר[ב]. אבל אני ראיתי במו עיני בכמה אירועים ובמצבים של מסירות נפש, ממש פלא! וכשהוא עושה את זה אתה לא מרגיש בכלל איזשהו מאמץ, איזה שהוא זעזוע בנפש, אין כלום, הכל בפשיטות. כשהוא מגיע להחלטה ללכת על דברים מסוכנים ביותר, בין שמסכנים את עצמו ובין שמסכנים אחרים ודברים מעין אלה - זה נראה בשבילו כמו להחליט על איזה צד של הלחם למרוח את הממרח. כך זה כשמסירות הנפש קשורה מאוד לתורה, זו לא איזושהי התמודדות או מאבק של עבודה פנימית כמו בתפילה, אלא זה בא כך בפשטות.

כשמסתכלים בכל מיני כוונות של האר"י בתפילה, יש כמה מקומות שכתוב בהם שצריך לכוון מסירות נפש, והמקומות האלה קשורים למוחין דאבא ומוחין דאמא. כאשר אדם לומד תורה בעומק כמו שהיא בפנימיות התורה, שהכל זו אחדות ה"ג, הוא מרגיש שכל התורה היא בעצם לא עניין של הרבה ידע והרבה תחכום והרבה הבנה עמוקה ודברים כאלה, אלא בעיקר עניין של מסירות נפש. כל השכל שלנו בעצם

ב. פעם מתמטיקאי אחד שנכח בשיעור של הרב יצחק, אמר "הוא יכול להגיע מכל מקום לכל מקום דרך כל מקום".
ג. ראה על כך במדור 'מעמיקים בקבלה' בגליון 94.

בא להביע את העצם של הנפש, וזה נקרא מסירות נפש. כשאני מוסר את הנפש אני מגלה את מה שהנפש מצד עצמה מסורה לה' בעצם, ולא במקרה. מה שמדברים על מסירות נפש בפועל נצרך בגלל שאנחנו חיים בתוך הגוף, אבל מצד הנשמה כמו שהיא - מסירות נפש היא בעצם משהו פשוט.

כל השכל שלנו, כל התורה שלנו ובפרט פנימיות התורה וגילוי רזין דאורייתא - הכל בא להראות שהשכל הצליח לגלות את מה שהנפש בעצם דבוקה לגמרי בה'. כמו שרואים אצל רשב"י, שאומר "בחדא קטירא אתקטרנא", זה עניין של מסירות נפש וזה קשור לגילוי של רזין של התורה. אז אם כשאתה לומד רזין אתה לא בתנועה של מסירות נפש, אתה לא בתנועה שבעצם הצלחת להביע את הנפש, שהנפש מצד עצמה מסורה לה' ואין לה בכלל את המציאות של עצמה, אלא אתה בתנועה של כאילו קלטת משהו, הבנת משהו - זו לא הכוונה של הלימוד.

התנועה הזו משנה גם את כל ההבנה של הלימוד. כל הלימוד של פנימיות התורה הוא איזה שעשוע ומשחק עדין בין קצה אחד, שבו מה שאתה אומר הוא באמת מאוד מאוד 'מוכרע' ואתה מנסה להבין ולהגדיר, לבין קצה שני, שבו מה שאתה אומר הוא בעצם רק איזשהו גילוי של הבעה מסוימת מאוד שבא להתפיס קצת את האין-סוף בתוך משהו ספציפי, אבל האין-סוף נשאר אין-סוף. אם אתה בתנועה של מסירות נפש בפשיטות, שהעיקר הוא ייחוד ה' - אתה מרגיש שכמה שלא תסביר, מה שלא תגיד, תמיד זו תהיה רק צורה-הבעה אחת מתוך הנפש, מתוך האלוקות. כך, כשאתה תופס משהו, אתה לא מרגיש שמרוב שאתה מוחלט באופן שבו אתה מסביר, זה נתפס בצורה שאתה חס וחלילה מגשם, ואתה רוצה להגיד: הנה, תפסתי את האלוקות[ז]. שנזכה ללמוד כמו שצריך.

ז. ראה בנוגע לכל זה בחוברת "אשפוך את רוחי" שי"ל לקראת י"ט כסלו וחנוכה השנה.

צוללים למעמקים

שיעורים נוספים ומרתקים מאת הרב זמינים ב"קול הלשון"

חסידות | פרשת שבוע | כתבי האר"י | תורת הנפש | עבודת השם

חייגו והאזינו 073-371-8149

מעמיקים במועדים

אבלות על ירושלים - יראה שלמה

✦ פתיחה

אנו נמצאים בימי האבלות על חורבן המקדש וירושלים. עיקר האבלות על המקדש ביום-יום שלנו נעשית בתיקון חצות, כמו שמקובל בשם הזוהר והאר"י. היום רוב האנשים לא כל כך נוהגים בתיקון חצות, אבל הזוהר מפליג הרבה במעלת התיקון. פעם היו מדפיסים את תיקון חצות בכל הסידורים, גם בסידור תהלת ה' זה היה מודפס. כשהיו מדפיסים תיקון חצות בסידור תהילת ה' היה מופיע לפני התיקון גם מאמר של אדמו"ר הזקן שנקרא "הערה לתיקון חצות", ובו הוא מסביר באריכות מהי האבלות על ירושלים.

✦ ציור של יראה מול ציור של אהבה

אדמו"ר הזקן מביא שם מחז"ל ש**ירושלים** היא נוטריקון "**יר**אה **שלמ**ה"[א], ומסביר שעיקר האבלות הוא על כך שאין לנו יראה שלמה. צריך להבין מהי יראה שלמה וכיצד היא קשורה למציאות הפשוטה של האבלות על חורבן העיר ירושלים, עוד

א. ראה בראשית רבה נו, י:

> אברהם קרא אותו יראה, שנאמר: ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, שם קרא אותו שלם, שנאמר (בראשית יד): ומלכי צדק מלך שלם. אמר הקב"ה: אם קורא אני אותו יראה, כשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם. ואם קורא אני אותו שלם, אברהם אדם צדיק מתרעם, אלא הריני קורא אותו ירושלים, כמו שקראו שניהם, יראה שלם ירושלים.

צריך להבין איך האבלות יכולה להיות נוגעת לכל אחד ואחד מאיתנו במקום הפשוט שבו הוא נמצא.

בדרך כלל יראה נשמעת לנו פחות סימפטית מאהבה. אנשים סולדים מהמושג הזה, חושבים שיראה היא מידה חסרת חיות ומעדיפים להתרחק ממנה. ממילא, כשמנסים לחשוב מה יהיה בזמן הגאולה מחפשים ציורים של אהבה. לכאורה גם הנביאים מתארים את הגאולה כאהבה. על גאולת מצרים הנביא אומר "זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ", וכך גם בגאולה העתידה יש תיאורים שעל פניו נראים יותר כתיאורים של אהבה. אבל כאן אומר אדמו"ר הזקן שכאשר מחכים שירושלים תיבנה, בעצם מחכים שתהיה לנו יראה. גם בתפילה אנחנו אומרים שמחכים להגיע ליראה "ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות"[ב]. בפשטות, קצת מפחיד אותנו לחשוב שמחכים ליראה, ולא כל כך מובן מהי היראה שאנו מחכים לה[ג].

✦ התענוג שביראה

על מנת להבין מהי היראה שאנו מחכים לה, צריך קודם לשים לב שביראה יש הרבה תענוג. ניתן דוגמה מהעולם הגשמי, בו אפשר לראות שהרבה מהתענוגים, האטרקציות והריגושים קשורים דווקא ליראה יותר מאשר לאהבה. נתחיל מדוגמא שמתאימה יותר לבנים, ובהמשך נגיע ליראה שקשורה יותר לבנות[ד].

אנשים אוהבים לעשות כל מיני דברים נועזים, כמו לנסוע במהירות גבוהה, לקפוץ ממקומות גבוהים וכד'. כלומר, כשאנשים רוצים לייצר הנאה הם מייצרים אטרקציות שקשורות ליראה - הפחד הוא חלק מהכיף. דוגמא נוספת ניתן להביא מכך שאנשים רוצים לקרוא סיפורי מתח (סיפור שאינו מותח, ואין בו יראה, הוא בדרך כלל משעמם ולא אוהבים כל כך לקרוא אותו). עוד דוגמא, מכך שאנשים אוהבים להיכנס לאתגרים. הרבה פעמים הרצון של האדם להיות בכיר יותר במקום שבו הוא עובד נובע מכך שהוא רוצה להיכנס למתח גבוה יותר של חיים, זה מאתגר אותו, והוא אוהב את זה ונהנה מזה[ה]. היראה מעצימה את החיות של האדם, וכשמרגישים את החיות חזק - יש הרבה הנאה.

ב. בחלק מן הנוסחים, בתפילת מוסף של שלוש רגלים וימים נוראים אומרים בסוף ברכת העבודה "שאותך לבדך ביראה נעבוד". לפני הגלות כך היו חותמים תמיד את ברכת העבודה, ובגלות שינו את הנוסח ל"המחזיר שכינתו לציון". אם כן, החזרה לציון באה לידי ביטוי בכך שנוכל לשוב ולהגיד "שאותך לבדך ביראה נעבוד".

ג. כבר הרצון שתהיה יראה שלמה נותן תחושה כלשהי של גאולה, כי בגלות מרוב שאנחנו רחוקים מכך אנחנו מפחדים לבקש שתהיה לנו יראה.

ד. השיעור נמסר לבנות תיכון בבין המצרים תשפ"ד.

ה. כשאדם מבוגר יוצא לפנסיה מתח החיים שלו יורד, וזה מסוכן. בגלל זה אנשים שלא יודעים לשמור על מתח החיים - מתנוונים.

✦ עיקר הגאולה היא הנוכחות של ה'

כשאנחנו אומרים שאנו מחכים לגאולה השלמה, עיקר מה שמחכים לו אינו כמו מה שמתארים לילדים - תפוחים בגודל של אבטיחים, כסף וממתקים צומחים על העצים וכד'. אלו ציורים חיצוניים. עיקר הגאולה הוא הנוכחות של ה'. בזמן הגלות ה' נעלם ונסתר מאיתנו ולא מרגישים את נוכחותו.

חוסר הרגשת נוכחות ה' גורם לנו ליפול. אם, לדוגמא, במוסדות חינוכיים היתה לתלמידים הרבה יראה, המורים היו פחות מוטרדים מאיך לחנך ואיך להעביר שיעור. אבל בגלל שאין יראה, זה גורם לתלמידים לפעול באופן שמפריע להתנהלות של המוסד, וממילא הצוות צריך להתעסק בזה באופן פעיל. כך גם בעולם, אם לא מרגישים חזק את הנוכחות של ה' אז יש הרבה פיתויים כאלו ואחרים, והרבה היסח הדעת, וזה מפיל את האדם למטה.

כשיש נוכחות של ה' האדם מתרומם, אבל כשאין נוכחות אין מה שיתפוס אותו חזק והוא נופל ונקבר בתוך עצמו (כמו "קברות התאוה"), בתוך דברים שמסיחים את דעתו מהקשר עם ה'. כשרוצים להגיד שאדם מתחיל להתדרדר אומרים שאין לו יראת שמיים, ומתכוונים לומר שנוכחות ה' נעלמה ממנו.

כשאין לנו יראת שמיים עיקר מה שקורה לנו הוא שאנחנו מרגישים שאין הרבה טעם בחיים' וממילא אנחנו מחפשים כל מיני פיתויים נמוכים שאולי יתנו לנו טעם לחיים. יראת שמים היא דריכות כל כך גדולה עד שלא מחפשים שום פיתוי. יש חיות מאד גדולה, כמו שכתוב "יראת ה' לחיים", והאדם לא מתפתה לדברים קטנים.

אם נחזור לדוגמא שאדם נוסע במהירות גבוהה ודרוך מאוד - נשים לב שהאדם הזה לא יכול וגם לא רוצה להסיח את הדעת לדברים אחרים. הוא נהנה מזה שהוא לא מסיח את הדעת מהנסיעה וכל כולו שקוע בה. אבל לגבי הקב"ה, אנחנו לא יודעים בדיוק איפה הוא נמצא, יש הרבה שאלות על היכולת לתקשר איתו, בתפילה מרגישים שמדברים עם עצמנו או עם הקיר'. כשמנסים ללמוד מרגישים שהחומר משעמם, אין מישהו שנוכח בתוך מה שהוא אומר, אלו רק כמויות של ידע שצריך לאגור. ממילא כל הלימוד לא מעניין, אין דריכות, ויש הרבה דברים הרבה יותר מעניינים. כמו אחד שהתקלקל לו הרכב והוא לא יכול לנסוע אז נהיה לו משעמם, או שיש פקק תנועה בכביש ואנשים יוצאים מהרכב כי נמאס להם לעמוד במקום - כך אדם שאין לו

---

1. וראה על כך באריכות בחוברת "מצוות כיבוד הורים" פרק ב.

2. כפי שדובר באריכות במאמר היסודי "להפגש עם ה' בתפילה", נדפס בגליון 92.

יראת שמים מפסיק להיות דרוך, מפסיק לנסוע מהר, משעמם לו והוא מחפש דברים אחרים להתעסק בהם.

✦ אני חייב לתפוס את עצמי בידיים

אומר אדמו"ר הזקן שכאשר אנחנו מתאבלים על ירושלים, אנחנו מתאבלים על כך שאין נוכחות אלוקית שגורמת לנו להיות דרוכים. אנחנו מרגישים שכל החיים מתנהלים מעצמם ללא טעם, כל הזמן צריך לחפש אטרקציות, פיתויים חדשים שאולי ימשכו ויעניינו אותנו.

כיום, בגלות, יראת שמיים נראית לנו כמו עבודה קשה. נראה לנו שבשביל שנהיה יראי שמיים מישהו צריך להכות בנו בפטיש חזק על הראש, או שאולי אנו עצמנו צריכים 'לתת לעצמנו על הראש' כדי שנתפוס את עצמנו איכשהו. אנו מרגישים שאנו צריכים לאסוף ולהרים את עצמנו למעלה, וזה באמת לא דומה ליראה שאותה אנחנו מחפשים. מה שאנחנו מחפשים הוא שיהיה מוקד חזק שבגללו אנחנו דרוכים כי אנחנו מאוד מכוונים אליו. היראה שאנחנו מחפשים היא נוכחות אלוקית שבגללה נהיה דרוכים והיא זו שתרים אותנו.

> בימים אלו, כל אחד צריך לצייר לעצמו בצורה מאוד פשוטה עד כמה הוא מרגיש שכדי להיות בסדר עם התורה והמצוות ועם דרך ה' הוא צריך לאסוף ולתפוס את עצמו חזק, ואם הוא לא יתפוס את עצמו הוא ירגיש שהכל משעמם והוא צריך לחפש דברים אחרים. כשאדם מצייר לעצמו עד כמה זה כך - זה אמור לצער אותו. הימים האלו הם הזמן לתת את הדעת על הנקודה הזו. לא סתם הימים האלה מגיעים לקראת סיום השנה, כאשר מסתכלים על מה שהיה ומרגישים כמה זה היה מאמץ לאסוף את עצמנו ולא להסיח את הדעת ולהתפתות לדברים חיצוניים, וכמה באמת היינו רוצים שזה יהיה הפוך - שתהיה נוכחות אלוקית שהיא זו שתגרום לנו להיות דרוכים מאוד.

זו האבלות על ירושלים, יראה שלמה, שמרוב נוכחות אני דרוך, כמו שאדמו"ר הזקן מסביר - ועל החוסר שלה אנחנו אבלים בימים האלה.

✦ והנה ה' ניצב עליו

שאלה: איך נראית הנוכחות של ה'? מה זה אומר שהוא נמצא?

תשובה: אחד הדברים המפורסמים שאדמו"ר הזקן כותב בתניא (פרק מא) הוא אחד משנים עשר הפסוקים שתיקן הרבי: "והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט

עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי". זו לא סתם נוכחות - הוא גם בוחן אותי. אפשר להקשות מכך על מה שאמרנו מקודם שיש תענוג ביראה: אם מישהו בוחן אותי זו לא נשמעת יראה מענגת. זה נשמע משהו שהייתי מעדיף להיפטר ממנו. אך אם נסתכל איך אדמו"ר הזקן כותב את היראה הזו בתוך התניא, נראה שזה לא לגמרי כך. החלק שאומרים בפסוקים הוא אמצע העניין, אך לפניו אדה"ז כותב משפט שמאוד חשוב להבנה:

> **להתבונן במחשבתו על כל פנים גדולת אין סוף ברוך הוא, ומלכותו אשר היא מלכות כל עולמים, עליונים ותחתונים, ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, וכמו שכתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", ומניח העליונים ותחתונים ומיחד מלכותו על עמו ישראל בכלל, ועליו בפרט, כי חייב אדם לומר: בשבילי נברא העולם. והוא גם הוא מקבל עליו מלכותו, להיות מלך עליו, ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו, ומלא כל הארץ כבודו, ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי.**

כלומר, עיקר ההתבוננות הוא לא "והנה ה' נצב עליו וכו'", אלא זה מתחיל בכך שהקב"ה הוא מלך על כל העולמות העליונים והתחתונים, והוא רוצה לעזוב את הכל ולהסתכל רק עליך. אבל הוא עושה את זה רק אם אתה רוצה שהוא יעשה את זה. רק אם אתה רוצה שה' יצוה אותך, שהוא יגיד לך מה הוא רוצה ממך, רק אז ה' בא ואומר לך מה הוא רוצה[ח] - זה הציור.

שוב, בדרך כלל רגילים להגיד רק את הפסוקים, ואז כשקוראים את זה מצטייר שיש אבא זקן שקצת כועס ועצבני, וכל פעם שאני לא עושה בדיוק מה שהוא רוצה הוא לוקח מקל ומכה בי על הראש, מטריח אותי, מעיר לי הערות פוגעניות וכל מיני דברים כאלה. ה' נצב, בוחן, מביט - משהו מעצבן, חופר, קודר - כל מיני מילים שהיום משתמשים בהן כדי להביע כמה נמאס לי שיש מישהו שנכנס לי לחיים - כך אפשר לקרוא את "והנה ה' נצב עליו".

לכן צריך לקרוא גם את הרקע לפני בשביל להבין את ההקשר. גם ב'פסוק' שכן אומרים ניתן לראות זאת, הרי הוא מתחיל מ"**והנה** ה' נצב עליו", כלומר פתאום ה' נצב עליו - מה זה ה"פתאום" הזה? מתי זה קורה? כשהאדם מתבונן בכך שה' מולך על כל העולם והמלכות שלו על כל העולם אינה מעניינת אותו, אלא הוא רוצה להיות מרוכז רק בעם ישראל בכלל ורק באדם עצמו בפרט. עכשיו ה' מחכה לראות אם אתה רוצה או לא. אחרי שה' מאוד רוצה ומחכה לראות אם אתה רוצה - אם אתה אומר

ח. על כך שכל המצוות תלויות בבחירה שלנו ראה עוד בחוברת "חמדה גנוזה" עמ' 11, ועל הסבר עניין העונשים בתורה לפי זה ראה במאמר על יראה וביטחון בגליון 79.

שאתה רוצה, ה' כאילו מתלהב ואז "והנה", כמו הפתעה. הוא חיכה הרבה זמן ובסוף רצית, קיבלת על עצמך עול מלכות שמיים. רק כאשר כביכול אמרת 'אני רוצה שהוא יסתכל עלי' אז "ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי". אם אני חושב שכשאני אגיב בצורה כזו שאני רוצה שהוא יגיד לי מה לעשות ואני רוצה לראות איך זה חשוב לו, אז הוא באמת עוזב הכל כדי להגיד לי כמה זה חשוב לו - ממילא "והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו".

לצערנו זה לא כל כך קורה, לא כל כך מרגישים את זה - על זה אנחנו אבלים, על שאנחנו לא מרגישים את הרצון שלנו שה' יהיה נוכח, את נוכחות ה', עד כמה הוא באמת רוצה להתייחס אלינו ורוצה מאיתנו יחס ורוצה שנרצה את היחס. כל ה"בוחן כליות ולב אם עובדו כראוי", כמו שהסביר קודם, זה עד כמה אני מושפע מהנוכחות שלו, שהחיים שלי יתנהלו לפי האומדן שמה שמביא לי יותר נוכחות של ה' אני יותר רוצה אותו. אם נחזור למשל הרכב, אם אני רוצה עוד נוכחות זה כמו לתת עוד גז, עוד יותר דריכות. אני רוצה הרבה מאוד דריכות.

יהפכו לששון ושמחה

אחרי שהסברנו שהאדם מאוד רוצה יראה מנוכחות ה', אפשר לשים לב שהאבלות היא בגלל שאני מרגיש שאני מנסה לתפוס את עצמי בידיים וזו תחושה לא נעימה. זה לא נעים שאני צריך להחזיק את עצמי. אם ה' נוכח ואני דרוך, זו תחושה נעימה. אם בסוף אני מרגיש שמה שקרה זה שאני תפסתי את עצמי וה' בכלל לא היה נוכח ולא תפס אותי, אני מרגיש פספוס.

בתשעה באב אנחנו אומרים (בהפטרה) "עָבַר קָצִיר כָּלָה קָיִץ וַאֲנַחְנוּ לוֹא נוֹשָׁעְנוּ". כמו שאמרנו, גם בתקופת בין המצרים עומדים לקראת סוף השנה ותחילת השנה החדשה ומנסים לראות מה קרה מכל מה שהיה השנה, מכל התקופה שעברה. התחושה בסוף היא שמרגישים יותר את המאמצים שלנו ופחות מרגישים שהייתה נוכחות אלוקית שהיא זו שהרימה אותנו. על כך מצטערים, והצער אמור להביא אותנו בסופו של דבר לשני דברים:

הדבר הראשון הוא השנה החדשה. כך הוא מעגל השנה: השנה מתחילה בימים נוראים, שעניינם הוא להרגיש את היראה, את הנוכחות של ה', שיש "נורא" שנוכח ומייראי אותי[ט]. כלומר, הצער על כך שאין לי יראה מוביל אותי לימים שיש בהם יראה ואני חפץ בה ואוהב אותה.

ט. על סוד ייחוד יראה-נורא ראה בהרחבה בגליון 37.

הדבר השני הוא שהאדם לא רק מחכה עד לשנה הבאה, אלא האבלות והעצבות הופכים את הימים האלו עצמם לששון ולשמחה. ששון ושמחה זה כבר דילוג על הימים הנוראים עד לחג הסוכות ושמחת תורה. כל כך בהיר לו על מה הוא מתאבל, עד שתוך כדי האבלות והצער הוא כבר מרגיש את הששון והשמחה.

לכן מקובל בחסידות ש"משנכנס אב ממעטין את הגלות בשמחה"'. מה הכוונה'א? לא אומרים לך לחגוג עכשיו כמו בסוכות ושמחת תורה, לא עושים שמחת בית השואבה בימים האלו, לא שמחים באופן גלוי. למעט את הגלות בשמחה פירושו של דבר שצריכה להיות לך בהירות על מה אתה באמת מתאבל. כאשר אתה מבין על מה אתה מתאבל אז אתה לא מקטין את האבלות, אדרבה - אתה מגדיל את האבלות.

אבלות היא לאו דווקא עצם הצער'ב, אלא היא בעיקר נתינת הדעת על הדבר המצער. המעשים האסורים באבלות הם בעיקר כאלה שעלולים להסיח את הדעת מהדבר המצער'ג (הדבר נכון גם באבלות על נפטר ל"ע, וגם באבלות על חורבן בית המקדש). לכן אם בעקבות הבהירות שיש על מה אנחנו אבלים, אנחנו דווקא יותר נותנים את הדעת על החורבן - אז אנחנו יותר אבלים, ולא פחות. אם העובדה שזה מקטין לנו את העצבות ואת הצער (במקום שהם מנותקים מהשמחה) אינה נובעת מכך שאנחנו מסיחים את הדעת - אז אנחנו לא מקטינים את האבלות. אני לא ממעט בנתינת הדעת.

עומק הגלות הוא שאני נמצא במקום של צער, והמקום של השמחה נראה לי כל כך רחוק ולא קשור למציאות. למעט את הגלות בשמחה זה בעצם להגיד שהפער בין האבלות לבין השמחה הוא קטן מאוד, עד שהוא נעלם. לכן אני יכול לתת את הדעת חזק, להתאבל, לא להסיח דעת, וגם להיות בשמחה.

גם לעתיד לבוא, כשהימים האלו יהפכו לששון ולשמחה - הם עדיין יהיו דווקא בסוף השנה ולא ביחד עם סוכות ושמחת תורה. ההרגשה של האדם תהיה שכל מה

י. ראה מאור ושמש פרשת וישב לט, ב. שיח שרפי קדש (פרשיסחא. ב. אות תלג) בשם החוזה; הרבי ממונקאטש בספרו נימוקי או"ח על או"ח תרפ"ו ס"ק א' בד"ה "אמנם חשבתי". הוזכר כמה וכמה פעמים בשיחות הרבי מליובאוויטש (ראה לדוגמא בשיחת ער"ח מנ"א תשל"ה).

יא. ראה על כך באריכות יותר בתחילת התוועדות סוף שנה בעוד יוסף חי, נדפסה בגליון 9.

יב. ראה רש"י סוכה כה. (ד"ה "טירדא דרשות") "שאף על פי שהוא חייב לנהוג אבילות של נעילה רחיצה וסיכה להראות כבוד מתו אינו חייב להצטער".

יג. ראה רש"י בתענית כט: ד"ה אפילו" ומהרש"א בחידושי אגדות שם ל.

שהיה השנה היה מאוד חסר, הוא יתן את דעתו כל כך חזק על מה שהיה כל השנה והוא ירצה שבשנה הבאה יהיה יותר מזה - והרצון הזה עצמו יצמיח את השנה הבאה.

אשה יראת ה' – רגישות לעצמי

כעת נדבר על סוג נוסף של יראה, ניתן דוגמא מעולם נשי יותר, ודרכה ננסה להבין גם למה היראה שייכת יותר לנשים, כמו שכתוב "אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל".

הרבה פעמים הרב יצחק (גינזבורג) הסביר שאפשר להחליף את המושג יראה במושג רגישות[יד]. כשאני רגיש הכוונה שאני זהיר-ירא. נסביר את זה בהקשר של מה שדיברנו קודם: כשאני אומר שהקב"ה יהיה נוכח ויסתכל עלי מאוד חזק, אפשר מצד אחד לתאר את זה בצורה שבה תיארנו קודם - שזו דריכות גדולה. אבל אפשר גם להרגיש שאני רוצה שהוא ישים לב שיש לי את החיים שלי ואת העניינים שאני רוצה בהם, ולא שהוא כל הזמן תופס אותי כאילו אין לי את המציאות שלי בכלל. בעצם אני רוצה שה' יהיה רגיש למציאות שלי. הרגישות למציאות שלי היא גם סוג של יראה.

כשיש אהבה גדולה יש גם רגישות גדולה[טו]. ככל שיש יותר אהבה יש יותר חשש להיפגע ונדרשת יותר רגישות שלא לפגוע. כלומר, בעצם אפשר למדוד את האהבה לפי הרגישות - מידת האהבה בקשר היא לפי מידת היראה בקשר.

✦ אבלות על הרגישות העצמית שלנו

אם כן, אפשר לצייר שהאבלות היא שאני מחפש לראות כמה רגישות יש למה שאני צריך וזקוק לו.

למרות שיש לנו רגישות, הרגישות שלנו היא בדרך כלל לא מתוך הרגשת נוכחות ה'. לכן הרגישות שלנו לעצמנו היא שאני מאוד דואג לעצמי, מאוד עסוק בזה שלא דואגים לי, ואני צריך לדאוג לעצמי. אני עסוק בעצמי וכל הסביבה צריכה להיות רגישה למה שאני זקוק לו. כשלאדם יש רגישות כזו, הוא אמנם רוצה את זה, אבל בפנים הוא מלא בתחושה לא נעימה. ככל שהוא רוצה יותר שהסביבה תהיה רגישה לצרכים שלו, כך הוא יותר מרגיש שהוא דואג לעצמו והוא מנסה לשדל או אפילו להכריח את האחרים למה שהוא דורש לעצמו. זו הרגשה לא נעימה. גם על ההרגשה הזו אנחנו אבלים.

יד. ראה 'הנפש' פרק ט ובריבוי מקומות. וראה באריכות בגליון 65.

טו. ראה על כך באריכות בחוברת "עת דודים".

כשקשה לנו עם התורה, עם היהדות, עם יראת שמיים, אנחנו כל הזמן מרגישים שאנחנו דואגים לעצמנו, ועל כך אנחנו אבלים. מאחר שאנחנו לא מרגישים יראת שמיים מה שמעניין אותנו הוא תאוות, פיתויים, היסח הדעת. זו לא רק מערכת היחסים שלנו עם ה'. כל אחד מחפש משהו שיעשה לו טוב, ואז גם כל אחד כלפי השני מלא בשנאת חינם. זו שנאת החינם שבעקבותיה היה החורבן - שכל אחד מסתכל על כל הסביבה באופן שהיא צריכה להיות רגישה לצרכים שלו. הוא דורש את כל מה שחשוב לו, ובעצם הוא דואג רק לעצמו[טז].

אנחנו אבלים על זה כי כמה שזה נראה לנו כביכול נחמד במובן מסוים שכולם יהיו רגישים אלינו, בפנים אנו מרגישים שמעצבן אותנו שאנו כל הזמן רוצים שיהיו רגישים אלינו ואנו צריכים להכריח את האחרים. אם אני כל הזמן צריך לגרום לאחרים לאהוב אותי, לסחוט אותם לטובתי, זה אומר שאני בודד ולא אהוב באמת. אותו הדבר כלפי הקב"ה, אני מרגיש שאני צריך כל הזמן לגרום לו לאהוב אותי, ואני לא רוצה להיות במקום הזה בכלל, שאני רגיש ודואג לרגישות שלי.

✦ למצוא את היחודיות שלי

איזו רגישות אני כן רוצה בקשר עם הקב"ה? היראה שאנחנו באמת מחפשים היא שאמנם נהיה רגישים לעצמנו, אבל שזה לא יהיה אינטרס שלנו. כשאני מביע את הצורך שלי במשהו, אני מביע את זה לא בגלל שאני צריך לדאוג לאינטרסים שלי (מה שעושה אותי בודד, בתחושה מאוד לא נעימה), אלא שאני אומר מה באמת מתאים ומה לא מתאים, כי הקב"ה רוצה שזה יהיה משהו שבדיוק מתאים לי. ה' רוצה את עבודת ה' שמתאימה לי, את היחודיות שלי, את היופי שלי, את החן שלי, את הצורה המיוחדת שדווקא בה בא לי שהוא יתחבר איתי ויהיה נוכח בקשר שלנו.

יש לי את הדברים המיוחדים שלי, שמתאימים לנשמה שלי, לשליחות שלי, העניין שלי בחיים, זה שהקב"ה רוצה ממני דווקא משהו מאוד אישי אלי - "בשבילי נברא העולם". אני מחפש את מה שיהיה לעתיד לבוא, שנרגיש את נוכחות ה' וגם נרגיש עד כמה ה' רוצה שהיא תהיה מותאמת לכל אחד מאיתנו, נרגיש את היראה, שאנחנו נרצה שכשהוא יהיה נוכח הוא יהיה רגיש לאיפה אני בתוך כל הסיפור, איפה היחודיות שלי בתוך כל הגאולה הפנטסטית, הנוכחות החזקה כל כך.

אם כן, דיברנו על שני סוגי יראה. על החיסרון של שניהם אנחנו אבלים, וגם על כך שאנחנו צריכים לתפוס את עצמנו בידיים ולא מרגישים שה' נוכח ואנחנו דרוכים ומכוונים לנוכחות שלו, וגם על כך שהיום אנחנו רגישים למה שאנחנו צריכים מתוך

טז. ראה על כך באריכות במאמר "זכויות הפרט ושנאת חינם" בגליון 57.

אינטרס ובדידות, ואנחנו מחפשים שזה לא יהיה אינטרס שלנו אלא שהקב"ה ירצה את הרגישות, הייחודיות והעניין הפרטי שלנו.

מעמיקים בחינוך ילדים

להשתעשע עם הילדים

במאמרים הקודמים עסקנו בצורה שבה ההורים מתייחסים לעצמם (דוגמא אישית, בכתר), ובצורה שבה עליהם להתייחס לילדים (הריכוז בילד, בדעת), וכיצד עלינו לשלב בין שתיהן; כעת נעבור לשלב שלישי - בו ההורים עצמם הופכים לילדים. שלב זה הקבלנו בחוברת ("המשפחה המחנכת") לספירת היסוד.

פנימיות ספירת היסוד היא התקשרות כל מידות הלב בצורה חזקה. כלומר, אם האדם אוהב מישהו במידת החסד שלו, במידת היסוד הוא לא רק אוהב אותו מרחוק, כמישהו נפרד, אלא מתקשר אליו בשאיפה להיות אחד איתו לגמרי. לעניינו, המצב שבו מתבטאת ההתקשרות של ההורים לילדים הוא כאשר ההורים משחקים עם הילדים.

ספירת היסוד נמצאת בקו האמצעי של הספירות, שהוא הקו שבא להדגיש את ה"יחד" של ההורים עם הילדים. אם הקו הימני של הספירות נוטה לצד של ההורים, ונותן את התחושה שהילד בלוע במשפחה, והקו השמאלי של הספירות נוטה לצד השני ובונה אצל הילד את התחושה שהוא אישיות עצמאית שעומדת בפני עצמה - הקו האמצעי מדגיש את המקום שבו ההורים והילדים נפגשים באמצע. בכתר הנטיה היא כלפי מעלה, כלומר שהילדים בלועים בתוך האישיות של ההורים, וההורים מרגישים שהם מחנכים בעיקר את עצמם ואיתם זזים גם הילדים. משם והלאה ההורים נוטים כלפי הילדים, כאשר בדעת ההורים

מרוכזים בילדים והם מרכז החיים שלהם, בתפארת ההורים יורדים עוד מדרגה אחת לכיוון הילדים ומבטאים ברגש שלהם את המרכזיות של המשפחה, וביסוד ההורים מתקשרים עם הילדים כל כך עד שהם מרגישים שהם עצמם ילדים.

בהסתכלות של חינוך ילדים, כאשר ההורים משחקים עם הילדים שלהם הם בעצם אומרים: אנחנו בכלל לא מחנכים, אנחנו ילדים כמו הילדים שלנו ואנחנו חברים שלהם. אנחנו לא באים על תקן של מחנכים. כאשר ההורים לא מסתכלים על הילדים מלמעלה אלא ב'מאוזן', כאילו הם ברמה שלהם, יותר קל לילדים לגעת בחלקים הפנימיים יותר בנפש של ההורים שלהם. זה כמו ההבדל בין קשר של מורה ותלמיד, שבו המורה מגיע לתלמיד כאילו מלמעלה, לקשר של בעל ואשה, שבו ההשפעה היא 'בגובה העיניים', וממילא ההתקשרות היא אמיצה יותר ופנימית יותר. כי כאשר יש תענוג בקשר שבין ההורים לילדים, כל מה שיש להורים באישיות שלהם וכל מה שהם רוצים להנחיל לילדים יכול לעבור בצורה חלקה, וכך להיקלט בצורה טובה. בהתקשרות כזו הקשר בין ההורים לילדיהם זורם חלק, ומסכים רבים שיש בין ההורים לילדים יכולים להתמוסס.

✦ להיות היוזם

מסופר במדרש (ילקוט שמעוני תהלים, תתמו):

> **מעשה באחד שעשה דייתיקי** (=צוואה) **ואמר "לא יהא בני יורש אותי עד שיעשה שוטה", הלך ר' יוסי בר' יהודה לשאול המעשה לר' יהושע בן קרחה והציצו מבחוץ וראו אותו מרקע על ידיו ועל רגליו וגמי נתון לתוך פיו והוא נמשך אחר בנו, כיון שראו אותו הטמינו את עצמן, נכנסו אצלו שאלו אותו המעשה, התחיל משחק אמר להם "חייכם, שמעשה הזה ששאלתם עכשו הגיעני, א"ל מכאן שאדם רואה בנים כאלו הוא משתטה".**

כאשר האבא[א] משתעשע עם הילד, הוא הופך להיות כמו ילד בעצמו. אבל גם את זה צריך ללמוד לעשות נכון. כאשר האבא הופך לילד, עליו לשים לב שהוא בעל יוזמה,

---

א. לאורך כל המאמר נדבר על העבודה מצד האבא, אך ברור שיש הבדל בנושא זה (וגם באופן כללי בחינוך הילדים) בין האבא לבין האמא: האבא והאמא לא נותנים את אותו הדבר לילדים. באופן כללי כתוב: "שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ, וְאַל תִּטֹּשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ". הקשר עם האבא מתבטא בכך שהאבא אומר אמיתות ברורות ומחייבות, והקשר עם האמא מתבטא בכך שהיא הרבה יותר מסבירה, הרבה יותר מתאימה את עצמה לילדים (ראה בחוברת "מצוות כיבוד הורים" סביב עמ' 21).

כך זה גם בעניין השעשוע: כאשר האבא משתעשע עם הילדים, הוא בא בעוצמה וכח גדולים יותר מאשר אלה שהילד בא איתם. לעומת זאת, כאשר האמא באה להשתעשע עם הילד, העוצמה שלה לא באה לידי ביטוי, ולפעמים להפך - פעמים רבות האמא מראה לילדים איך הם יותר מוצלחים יותר ממנה, והיא עושה איתם תחרות ותמיד הם מנצחים; היא מובילה אותם למקום שנותן להם ביטחון והרגשה שהם רצויים מאוד - ובמידה מסוימת האימא מעריצה אותם.

והוא לא עושה זאת בגלל ש'סתם' בא לו לעשות שטויות כי אין לו כח לחיות ב'מתח' של מבוגר. אם האבא משחק עם הילד לא מתוך יוזמה, הילד מבחין שהכל יורד רמה.

אם ההורים משחקים עם הילדים שלהם מתוך שעמום, ומתוך שהם עצמם רוצים עכשיו לשחק ולא לעשות משהו מועיל, הם באמת יורדים לרמה של הילדים שלהם, ובזה אין התקשרות בין הורים לילדים. לדוגמה, כאשר הורה משחק עם הילד שלו שש בש כי הוא גם אוהב לשחק את המשחק הזה ובדיוק אין לו מה לעשות, או שאין לו כח או חשק לעשות את מה שעליו לעשות, אז יש כאן שני אנשים שמשחקים באותה רמה - ולא הורה שמתקשר עם הילד שלו. במקרה כזה ההורה משחק כי הוא אוהב לשחק, ובמקרה הילד שלו הזדמן לו כבן זוג למשחק. אבל הוא לא משחק עם הילד כי אכפת לו ממנו או כי הוא מוכן לרדת לרמה שלו.

לעומת זאת, כאשר ההורה משתעשע עם הילד שלו מתוך החלטה ובחירה שכעת הוא מקדיש זמן לילד שלו, ובזמן הזה הוא בוחר במודע להתנהג כמו ילד קטן כדי להרגיש ביחד עם הילד שלו - זו התקשרות אמיתית שיכולה לתת הרבה קרבה וזרימה בין ההורה לילד.

כדי לעשות זאת נכון, האבא צריך לבוא לבית לא ממקום שמחפש מנוחה או התפרקות, אלא ממקום שמחפש ליזום ולעבוד; אלא שבניגוד לעבודה במהלך שעות היום, - זוהי עבודה מענגת. כלומר: בניגוד לעבודה רגילה, שבה אני עובד 'כדי לסיים', רק לשם התכלית, השעשוע עם הילדים הוא מלא בעבודה ומאמץ, אך הוא עצמו המטרה.

יוזמה היא בעיקר לא להיות עצלן, לא לחכות שתהיה התנהגות מסוימת של הילד ורק אחרי ההתנהגות הזו אני אצטרך לחשוב מה אני עושה, אלא עוד לפני שהילד מתנהג באופן מסוים, אני כבר חושב מה יקרה ומה אעשה כשהוא יתנהג כך וכך. לפני שאני מגיע הביתה או לפני שהילד מגיע הביתה, אני יכול לתאר לעצמי מה הילד יעשה כשהוא יגיע, ואני כבר מתכנן ובונה לעצמי את סוג המפגש שאני רוצה עם הילד. כשאני מתכנן ויודע מה אני רוצה לעשות, בדרך כלל מה שאני אעשה יהיה פחות בעצלתיים מאשר אם אני רק אגיב בלי שחשבתי מראש מה יקרה.

אם כן, כשאני מדבר על "יוזמה" אני מדבר על שני חלקים: א. התכנון מראש. ב. אחרי התכנון, אני מגיע לידי ביצוע ואני עכשיו זה שפועל.

✦ לריב ביחד עם הילדים

אם האבא לא יוזם, הוא פסיבי וכל ההתייחסות שלו אל הילדים הופכת להיות רק תגובה. בדרך כלל, עיקר התגובה של האבא להתנהלות של הילדים היא רצון שיהיה סדר ושקט ושלא ישתוללו יותר מדי.

> לעיתים אנחנו נכנסים לבית ומרגישים שהוא נראה כמו 'שדה קרב': בלאגן בכל מקום, הילדים רצים, צועקים, רבים ומשתוללים; והתגובה הבסיסית שלנו היא לנסות שהמלחמה תיגמר. אבל עלינו להיכנס לתוך ה'זירה' כמו שנכנסים אליה הילדים. כפי שהם מנסים למשוך כמה שיותר את תשומת ליבו של השני (גם אם לא תמיד בצורה חיובית), ובעצם רוצים את תשומת הלב שלנו, כך עלינו לרצות את תשומת הלב שלהם[ב].

למרות שהסיטואציות המשפחתיות רבות ומגוונות, ניתן כמה דוגמאות שממחישות היטב את השעשוע עם הילדים.

✦ לרקוד עם הילדים

לרוב, הסיבה שגורמת להורים לא להצטרף לריקוד של הילדים היא שהם קצת 'זקנים'. האבא מרגיש שהוא 'כבר מבוגר' - אין לו כוח לקום, ובטח שלא לרקוד. אבל הילדים צריכים שהאבא יהיה גם ילד, ולא רק מבוגר...

פעם מישהו אמר ווארט יפה על הפסוק "מפני שיבה תקום" - עלינו להתקומם נגד הזקנה, העצלות והכבדות. הילדים תמיד זזים ונעים, וטוב מאוד שגם אנחנו נרקוד ונזוז איתם. כשהאבא מצטרף לריקוד של הילדים - הוא יוזם בכך מפגש חזק, והילדים מאוד נהנים מכך.

כדאי לשים לב: בשני השלבים הראשונים, בהם אני מחנך את עצמי, וגם כשאני מתייחס לילדים - אני עוד יכול להישאר כבד ולא לזוז. רק אם אני קצת אהפוך לילד בעצמי - אני ארקוד עם הילדים ואשתעשע איתם.

ב. עלינו להרגיש ש**קרב** הוא מלשון **קרבה**. על התפילה נאמר: "שעת צלותא - שעת קרבא", כי יש בה מפגש של רצונות. הרצון שלי מול הרצון של ה', אנחנו מנסים להתקרב אחד לשני על ידי שאני מביע את הרצון שלי וה' עונה מה הרצון שלו. המפגש הזה הוא כמו ויכוח שנראה כמו קרב (נתבאר בארוכה במאמר 'חרב גאוה' בגליון 21). כך גם המפגש עם הילדים נראה כמו שדה קרב.

✦ לשיר עם הילדים

בניגוד לריקוד עם הילדים, שיש בו משהו קצת 'מופרע', שירה עם הילדים דורשת יותר עדינות וריכוז, אבל גם היא פותחת מאוד את הלב, ומחברת מאוד את הילדים - בפרט אם מדובר בשירים שהילד מכיר מהגן, מתלמוד-התורה או מהבית.

כשילד רואה שאבא שלו שר מכל הלב, ומתייחס בצורה רצינית למה שהילד מקבל בגן (או בכל מקום אחר), זה משנה את היחס שלו כלפי השיר והתוכן שיש בו. כשהילד שר את השיר רק בגן או בכיתה, אז הוא חושב שזה שיר של ילדים. כשהוא רואה שגם האבא שר את השיר, פתאום הוא מרגיש שהוא משהו חשוב מאוד, ואז הוא מתחבר לזה עוד יותר.

✦ לדגדג את הילדים

דוגמא נוספת היא לדגדג את הילדים. דגדוג הוא בעצם שעשוע ממש, כך שהילד מרגיש שהעונג של האבא הוא מה שהילד מתענג. כשהילד רואה שכאשר משהו מצחיק אותו אבא שלו כל כך נהנה - זה יוצר ביניהם את החיבור הכי חזק. אם העונג של האבא הוא העונג של הילד, זאת אומרת שהקשר ביניהם הוא שהאחד מענג את השני. בנוסף, יחס כזה נותן לילד הרבה ביטחון, כי בו הוא מרגיש: אם אני יכול לענג את אבא, כנראה שאני באמת מאוד חשוב לאבא ולחיים שלו.

נעיר, שכאשר מדגדגים את הילדים יש לשים לב שלא עוברים את הגבול, ושאין בכך השתלטות על הילד. אבל באופו כללי, התחושה של הילד שאבא שלו נהנה מהשמחה שלו - היא הכי מחברת בעולם.

אם נחזור לדוגמא של סעודת שבת (בה עסקנו בגליון הקודם) - השירה והריקוד עם הילדים מתאימים מאוד לשולחן השבת. חשוב מאוד שהילדים ירגישו שסעודות השבת הן עונג שבת, ולכן מעבר לכך שזהו זמן של התעלות ושל קשר (כפי שהוסבר בפעם הקודמת), עלינו להשתעשע איתם בריקוד ושירה, ולתת להם תחושה שהתענוג שלהם חשוב לנו; כאשר בתוך התענוג שלהם הילדים מרגישים חזק את הקשר איתנו, וגם את ההתעלות של סעודת שבת.

✦ סיכום

הדבר הראשון בחינוך ילדים הוא דוגמא אישית - לא רק בגלל שהמסר עובר טוב יותר על ידי כך, אלא גם בגלל שהקשר החזק עם הילדים מעלה את הילדים יחד עם

ההורה. יש להורים אמון חזק מאוד בקשר, כך שברור להם שכל תיקון שלהם בעצמם - מתקן את המשפחה כולה.

על גבי זה, עלינו לשים לב שההתעסקות בהתעלות שלנו, מתוך מחשבה שהילדים הם דבר מובן מאליו - מונעת מאיתנו את הקשר עם הילדים עצמם, ועלינו לשים לב אליהם ואל האישיות שלהם. לכן עלינו לשים את המודעות שלנו בצורה חזקה במקום שבו הילד נמצא, ולהיות קשור לאישיות שלו ולרצונות שלו.

לבסוף, עלינו לצאת קצת מהאישיות הרצינית והכבדה שלנו, ולעורר את הילדות שלנו. על ידי כך נתחבר אל הילדים חזק מאוד, בעיקר מתוך כך שהם ירגישו שהעונג שלהם הוא העונג שלנו.

שנזכה להתענג מהילדים שלנו!

קול מעורר הכוונה

שאלה: מה הכוונה ש"קול מעורר הכוונה"[א], וכמה טוב להתפלל בקול?

תשובה: מהבחינה ההלכתית, החובה להשמיע לאזנו קיימת רק בקריאת שמע ובתפילה. בקריאת שמע יש חובה להשמיע לאזנו, ובתפילת עמידה יש מחלוקת האם צריך להשמיע לאוזנו או שמספיק להוציא בשפתיו. אבל מעבר לזה לכאורה אין חיוב.

אבל חוץ מהצד ההלכתי, כתוב באופן כללי ש"קול מעורר הכוונה". לכן, בקרלין, לדוגמא, נוהגים להגביה מאוד את הקול בפסוקי דזמרה. גם בחב"ד, למרות שרגילים לעבוד עם הראש בדרך כלל, אדמו"ר הזקן כותב שלפעמים האדם צריך להתאמץ לרגש את עצמו בעבודת ה', על ידי שירה והרמת הקול וכו'[ב]. וזה לשונו (לקוטי תורה פרשת צו ט, ג):

> **שיש מי שצריך לשיר וקול המעורר הכוונה, שעל ידי זה דוקא תתעורר גילוי האהבה ויראה.**

אדמו"ר הזקן מסביר שם שעבודת ה' הזו דומה לנערים שבאים לשמח את חברם החתן, שעליהם כתוב "ונערים ממשתה נגינתם". כלומר, בשונה מה"חתנים" שמה

א. ראשית חכמה שער הקדושה פט"ו ובשל"ה בכ"מ (מובא בשמו בבאה"ט או"ח תרמג, א ובמשנ"ב או"ח סימן קפה ס"ק ג). ראה ספר השיחות ת"ש, **שיחת פ' פנחס** סעיף ו.

ב. בהבא לקמן ראה בהרחבה 'נהלך ברגש' עמ' 141-139.

שמלהיב אותם הוא "חופתם", דהיינו ההתבוננות שלהם החופפת עליהם, הנערים צריכים להתאמץ לשמח ולרגש את עצמם על ידי נגינה, כמו "שהיו הלויים משוררים לעורר את האהבה", ו"מכל זה יובן דבבחינת ומדרגת זו שנקראת נערים צריך ליגיעה רבה ועצות לעורר האהבה, וזהו ענין ונערים ממשתה נגינתם, שהקול והנעימה מעורר הכוונה".

וכך כותב אדמו"ר האמצעי באגרותיו (אגרת מ):

> **וזה ידוע אצלי, שיש טבעיות זאת גם בכמה אנשים שיש להם במזומן בידיעת דברי חסידות, שלא יוכלו לכוון העמקת דעתם כי אם על ידי דיבור, על ידי קול הפה דוקא, כמו בלימוד הגמרא. וכל שכן אנשים שאין להם במזומן בידיעת דברי חסידות הרבה שיוכלו להעמיק דעתם באורך ורוחב, אם כן אין להם דרך הטוב לנפשם לעוררם מן השינה ותרדמה כי אם בקול המעורר הכוונה ורעותא דלבא. וחי נפשי שיעלה לרצון לפני ה', אם באה מצד התמימות ומצד השפלות, כי קרוב ה' לנשברי לב וכו', ואת שפל יראה. ומה גם מלבד זה, הנה כל מי שטעם טעם בסוד ה' ידע נאמנה, שגם המעמיקים דעת ותבונה בהתבוננות צריכים לומר פסוקי דזמרא בקול רם דוקא, כמו שכתוב "רוממות אל בגרונם", בגרונם ממש.**

אדמו"ר האמצעי מדבר כאן דווקא על פסוקי דזמרה, שבשלב זה של התפילה אנחנו באמת כמו נערים, ולכן עלינו להגביה את הקול ולהתפלל בהתלהבות. אך בהמשך התפילה, בקריאת שמע וברכותיה, עלינו לעבוד כמו חתנים, על ידי התבוננות. אלא שכמובן שאם אדם נשאר "נער" כל התפילה, כלומר שמרגיש שאינו יכול לעורר את הכוונה על ידי ההתבוננות - עדיף להמשיך עם ה"משתה נגינתם" לכל התפילה.

יש לשים לב שכאשר הנערים חברי החתן מרגשים ומשמחים את עצמם על ידי שירה וריקודים, עליהם לזכור שהם משמחים את עצמם על מנת שיוכלו להיות שותפים בשמחת החתן, ובכך להרבות את שמחתו. הם עושים זאת על מנת לשמח את החתן, ולא על מנת לשמח את עצמם. אדמו"ר הזקן מסביר שם שלכן הם נקראים "נערים", מלשון משרתים, כמו "ומשרתו יהושע בן נון נער", כלומר שהם מעוררים את ההתרגשות שלהם על מנת לשמח את החתן, ורק אז השמחה שלהם היא חלק משמחת החתן. כלומר, מצד אחד הנערים מאוד שמחים, ומצד שני כל השמחה עטופה בתקווה ורצון שהם יצליחו לשמח את החתן.

כך זה גם בעבודת ה': לפעמים האדם שר ומנגן ורוקד בשביל לעורר את עצמו, אבל זו לא עבודת ה' מצד עצמה, אלא רק אמצעי כדי לא להיות שקוע בכבדות של

המציאות, ולהיות פתוח ומחובר לחיות שיש בקשר עם ה'. בצורה כזו, המאמץ של האדם לרגש את עצמו הוא עוד ביטוי לגעגוע שלו לה', וכמו שכותב אדמו"ר האמצעי (בקטע שצוטט) שתפילה ב"קול המעורר הכוונה" עולה לרצון לפני ה', כי "קרוב ה' לנשברי לב". האדם מתגעגע לה' ורוצה את הקשר איתו, והוא מתאמץ להביע את הגעגועים הללו, על ידי שהוא גורם לעצמו להיות בשמחה ובהתרגשות מהקשר עם ה'.

אם מודגש אצל האדם שהוא מאוד רוצה את הקשר עם ה', ומאוד רוצה להביע אותו, ולכן הוא גורם לעצמו שמחה והתרגשות - השמחה וההתרגשות האלה הן חלק מהקשר עם ה' (ובלשון קונטרס ההתפעלות הן נקראות "דחילו ורחימו טבעיים" - ראה באריכות בספר 'נהלך ברגש'). כשהרצון להתלהב, יותר ממה שהוא מביע התלהבות, מביע כאב פנימי על הריחוק מה' ורצון שיתגלה הקשר עם ה' - אז הרצון הזה להתלהבות הוא כבר במדרגת "דחילו ורחימו טבעיים" ולא רק 'רצון להתלהבות'. אבל אם העיקר אצל האדם זה שהוא יצליח לגרום לעצמו שמחה והתרגשות, אז השמחה וההתרגשות אינן חלק מעבודת ה' (ובלשון קונטרס ההתפעלות - בכך האדם חוזר למדרגת 'רצון להתלהבות").

אבל מצד שני, אם אדם מתפלל בקול והקול הופך להיות העיקר אצלו, והוא חושב שהצעקה היא הכוונה עצמה - על כך כותב אדמו"ר האמצעי במכתב שנשלח כהקדמה לקונטרס ההתפעלות[ד]:

ג. בהקשר זה נביא כאן הערה נחוצה מתוך הספר 'נהלך ברגש' (להרחבה ראה שם עמ' 84-82 ובהערות):

חשוב לשים לב: כאשר אדם מחפש לקיים מצוות מתוך התלהבות, זה יותר טוב מאשר כשהוא מחפש לקיים מצוות מתוך "מצות אנשים מלֻמדה". האדם אינו רוצה לקיים את המצוות ברמת המעשה בלבד, אלא רוצה שהמצוות שהוא מקיים יבטאו את הקשר שלו עם ה'. ממילא האדם רוצה שהמצוות שהוא מקיים יהיו מלאות חיות, והוא לא יעשה אותן בצורה טכנית בלבד. אלא שלפעמים דווקא הרצון הטוב של האדם לחפש שעבודת ה' לא תהיה בבחינת "מצות אנשים מלֻמדה" הוא עצמו תוקע אותו, וגורם לו לחפש התלהבות שאינה נובעת מהקשר עם ה'.

אין הכוונה לומר שהאדם רוצה רק את ההתלהבות של עצמו, ולא מתעניין כלל בקשר עם ה'. להפך, האדם רוצה לחזק את הקשר עם ה', אלא שהוא חושב בטעות שהדרך לחזק את הקשר עם ה' היא על ידי הגדלת ההתלהבות שבקשר, ולכן הוא עסוק במחשבה על ההתלהבות. אבל באמת המחשבה על ההתלהבות מחלישה את הקשר עם ה' ולא מחזקת אותו, שכן כאשר האדם חושב על ההתלהבות המחשבה שלו עסוקה בעצמו, ולא בקשר עם ה'.

כלומר: אפשר לחלק את מדרגת 'רצון להתלהבות' לשני חלקים: פנימיות וחיצוניות. הפנימיות של המדרגה הזו היא הרצון של האדם שהקשר עם ה' לא יהיה 'יבש'. החיצוניות של המדרגה הזו היא מה שהאדם משקיע את המחשבה שלו בהגדלת ההתלהבות. הדרך להתקדם מהמדרגה הזו למדרגה הבאה היא להידבק בפנימיות ולא בחיצוניות. על האדם להבין שאם הוא רוצה שיהיה לו קשר אמיתי וחי עם ה', עליו להתחיל מכך שהוא חושב על ה', ולא על ההתלהבות של עצמו, וזוהי המדרגה הבאה - מדרגת 'מחשבה קרה'.

כאשר האדם מבין שיכול להיות שהוא בכלל לא מצייר לעצמו נכון מה זו עבודת ה', ולכן ההתלהבות שלו נחלשת, הוא בשל להתחיל ללמוד את חמשת החלקים או המדרגות שיש בעבודת ה'.

ד. ראה על כך ב'נהלך ברגש' עמ' 213-212.

אשר באמת התפעלות המורגשת בלב בצעקה גשמית בלי כוונה כלל וכלל רק להרים קול, על זה נאמר "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה"[ה].

בנוסף, כתוב שאדם כזה דומה לעובדי הבעל, שהיו צועקים ומתגודדים ברמחים. כשאדם מתחיל לצעוק כי הוא חושב שבלי זה הקב"ה לא שומע - הוא מקטני אמנה, כדברי הגמרא[ו]. אם אתה צועק בלי שיש לזה חן - זה מאוד לא טוב. זה טוב שיש התעוררות וקול, וזה טוב שיש גם הרבה התבוננות בשכל; וזה לא טוב שמרגישים שאם אני צועק אז יקשיבו לי וישימו לב שאני קיים.

ה. ירמיהו יב, ח. וראה תענית טז, ב: "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה... זה שליח צבור היורד לפני התיבה שאינו הגון".
ו. ברכות כד ע"ב.

בדורנו האבלות על החורבן היא משימה קצת קשה. לא ברור לנו למה אנחנו מצפים ועל מה אנחנו מתאבלים. לפעמים נראה כאילו נדרש מאיתנו להתאמץ להיות עצובים, וזה נראה קצת מוזר ומלאכותי. אז מה העבודה בימים האלו?

במאמר על תיקון חצות מסביר אדמו"ר הזקן שעיקר האבלות היא על כך שחסרה לנו היום יראת שמיים. **מהי יראת שמיים? למה שכל כך נרצה אותה עד שהחיסרון שלה יעורר אלינו בכיה?** ומה הקשר בין כל זה לגלות ולחורבן ביהמ"ק? על כך ועוד, במדור 'מעמיקים בחסידות' בגליון זה.

בית המדרש
עוד יוסף חי
בראשות הרב יצחק גינזבורג שליט"א